

Razvoj gudačkog kvarteta

Stanec, Marta

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Music Academy / Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:116:548191>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2022-12-03**

Repository / Repozitorij:

[Academy of Music University of Zagreb Digital Repository - DRMA](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

VI. ODSJEK

MARTA STANEC

RAZVOJ GUDAČKOG KVARTETA

DIPLOMSKI RAD

ZAGREB, 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

VI. ODSJEK

RAZVOJ GUDAČKOG KVARTETA

DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof. Anđelko Krpan

Student: Marta Stanec

Ak.god. 2018./2019.

ZAGREB, 2019.

DIPLOMSKI RAD ODOBRILO MENTOR

Prof. Anđelko Krpan

Potpis

U Zagrebu, _____

Diplomski rad obranjen _____

POVJERENSTVO:

1. _____
2. _____
3. _____

OPASKA:

PAPIRNATA KOPIJA RADA DOSTAVLJENA JE ZA POHRANU KNJIŽNICI MUZIČKE
AKADEMIJE

SADRŽAJ

1.	UVOD	1
2.	DEFINICIJA GUDAČKOG KVARTETA.....	2
3.	POVIJEST GUDAČKOG KVARTETA	3
3.1.	Gudački kvartet u 18. stoljeću	3
3.2.	Gudački kvartet u 19. stoljeću	4
3.3.	Gudački kvartet u 20. stoljeću	5
4.	OPĆE ZNAČAJKE GUDAČKOG KVARTETA.....	6
4.1.	Instrumenti u gudačkom kvartetu	6
4.1.1.	Prva violina.....	6
4.1.2.	Druga violina	6
4.1.3.	Viola	7
4.1.4.	Violončelo.....	7
4.2.	Razmještaj instrumenata u gudačkom kvartetu	7
4.3.	Dinamika.....	9
4.4.	Boja i tekstura zvuka	10
4.5.	Boja gudačkih instrumenata.....	10
5.	NAJZNAČAJNIJI SKLADATELJI GUDAČKIH KVARTETA	11
5.1.	Franz Joseph Haydn.....	11
5.2.	Wolfgang Amadeus Mozart.....	13
5.3.	Ludwig van Beethoven.....	13
5.4.	Franz Peter Schubert.....	14
6.	NAJPOZNATIJA DJELA ZA GUDAČKI KVARTET	15
7.	ZAKLJUČAK.....	17
8.	LITERATURA	18

Sažetak

Ovaj diplomski rad opisuje razvoj gudačkog kvarteta kroz razdoblja 18., 19., 20. stoljeća pa sve do danas. Opisuje kako je gudački kvartet nastao, obrađuje definiciju gudačkog kvarteta, instrumente koji ga čine te spominje najznačajnije skladbe pisane za gudački kvartet.

Ključne riječi: gudački kvartet, razvoj, skladatelji, povijest

Abstract

This thesis describes the development of the string quartet through the periods of the 18th, 19th and 20th centuries, up to present day. It also describes how the string quartet was created, elaborates on the very definition of the string quartet, the instruments that make it, and provides an analysis and description of the significant, or most famous, composers of the string quartet through its development.

Key words: string quartet, development, composers, history

1. UVOD¹

Od kasnog baroka pa sve do danas, gudački kvartet središnji je oblik instrumentalne komorne glazbe. Sastoji se od četiri svirača bez dirigenta. Gudački kvartet postao je popularan početkom klasičnog razdoblja, a skladatelje je privlačilo bogatstvo tonskih boja gudačkih instrumenata. Većina značajnih skladatelja od kraja 18. stoljeća do danas, piše gudačke kvartete. Joseph Haydn pokrenuo je razvoj forme u osamnaestom stoljeću i od tada se gudački kvartet smatra testom skladateljeve vještine. Gudačke kvartete su pisali mnogi, primjerice: Haydn, Bartok, Beethoven, Schubert, Franck, Brahms, i drugi.

U gudačkom kvartetu sva četiri instrumenta imaju jednako važnu ulogu u razvoju tematskog materijala. Osim gudačkog kvarteta, postoje i drugi instrumentalni komorni oblici, međutim, kvartet je među njima ostao najpopularniji. Jedan od glavnih razloga tome je četveroglasje na kojem se kvartet bazira kao najprirodnija osnova stvaranja višeglasja. U smislu zvuka, gudački kvartet pruža široki raspon dinamike, a s obzirom na solističke instrumente koji ga čine pruža samostalnost dionica.

Cilj ovog diplomskog rada je prikazati razvoj i povijest gudačkog kvarteta kroz 18., 19., i 20. stoljeće pa sve do danas, opće značajke i specifičnosti kvarteta te muziciranja u kvartetu. Cilj je prikazati specifičnost zvuka i dinamike u kvartetskom muziciranju te najznačajnije skladatelje i djela pisana za gudački kvartet.

---

¹ V.Kazensky, *Diplomski rad, Muzička akademija, 1997.*

2. DEFINICIJA GUDAČKOG KVARTETA²

Naziv *gudački kvartet* označava glazbeni ansambl od četiri gudačka instrumenta koji se sastoji od dvije violine, viole i violončela ili glazbeno djelo napisano da izvodi takva grupa. Svaki instrument ima svoju ulogu i dolazi do izražaja u izvođenju djela. *Prva* violina uglavnom iznosi liniju glavne melodije u višem registru, a *druga* violina svira niže note u harmoniji. Četiri instrumenta gudačkog kvarteta imaju tonske raspone koji odgovaraju rasponima pojedinih glasova u vokalnom kvartetu, a to su sopran, alt, tenor i bas. Gudački kvartet, odnosno kvartet koji čine dvije violine, viola i violončelo smatra se jednim od najvažnijih oblika komorne glazbe.

U klasičnom obliku gudačkog kvarteta prvi i zadnji stavak su obično brzi, dok su srednja dva stavka polaganog, odnosno plesnog tempa. (*npr. Menuet, Scherzo i drugi.*).

Drugi oblici komornih sastava mogu se promatrati kao modifikacije i varijacije gudačkog kvarteta, a neke od njih su:

- klavirski kvintet - gudački kvartet s dionicom klavira;
- gudački kvintet - gudački kvartet s dodanom violom, violončelom ili kontrabasom;
- gudački trio - sadrži jednu violinu, violu i violončelo;
- klavirski kvartet - gudački kvartet gdje je dionica jedne violine zamijenjena glasovinom.

Osim gore navedenih varijacija, postoje i skladbe za gudački sekstet te gudački oktet.³

---

² *New World Encyclopedia: String quartet*

³ *Lumen Music appreciation: History of string quartet*

3. POVIJEST GUDAČKOG KVARTETA

Podrijetlo gudačkog kvarteta može se pratiti od barokne trio sonate. Vrlo rani primjer je četverodijelna sonata za gudački ansambl Gregoria Allegrija (1582.-1652.) koja bi se mogla smatrati važnim prototipom gudačkog kvarteta.

Do početka 18. stoljeća, skladatelji su često dodavali trećeg solistu; i štoviše, postalo je uobičajeno izostaviti čembalo, ostavljajući violončelo da podrži bas liniju. Kada je Alessandro Scarlatti napisao zbirku od šest djela pod naslovom „*Sonata à Quattro per due Violini, Violetta [viola], e Violoncello senza Cembalo*“ (Sonata za četiri instrumenta: dvije violine, violu i violončelo bez čembala), to je bilo prirodna evolucija gudačkog kvarteta iz postojeće tradicije.

Gudački kvartet kao ansambl nastao je u 18. stoljeću, a jedan od prvih skladatelja koji su pisali za taj sastav bio je Joseph Haydn. Za razliku od skladatelja prije njega, Haydn je promijenio strukturu kvarteta. Dominantnost više nije na prvoj violini već na razgovoru između četiri instrumenata. Od tada četiri instrumenta jednakopravno sudjeluju u kreiranju zajedničke glazbe i svaki član ima važan dio u razvoju tematskog materijala. Gudački kvartet smatra se jednim od najvažnijih oblika komorne glazbe, a većina skladatelja od kraja osamnaestog stoljeća piše kompozicije za taj sastav.

3.1. Gudački kvartet u 18. stoljeću

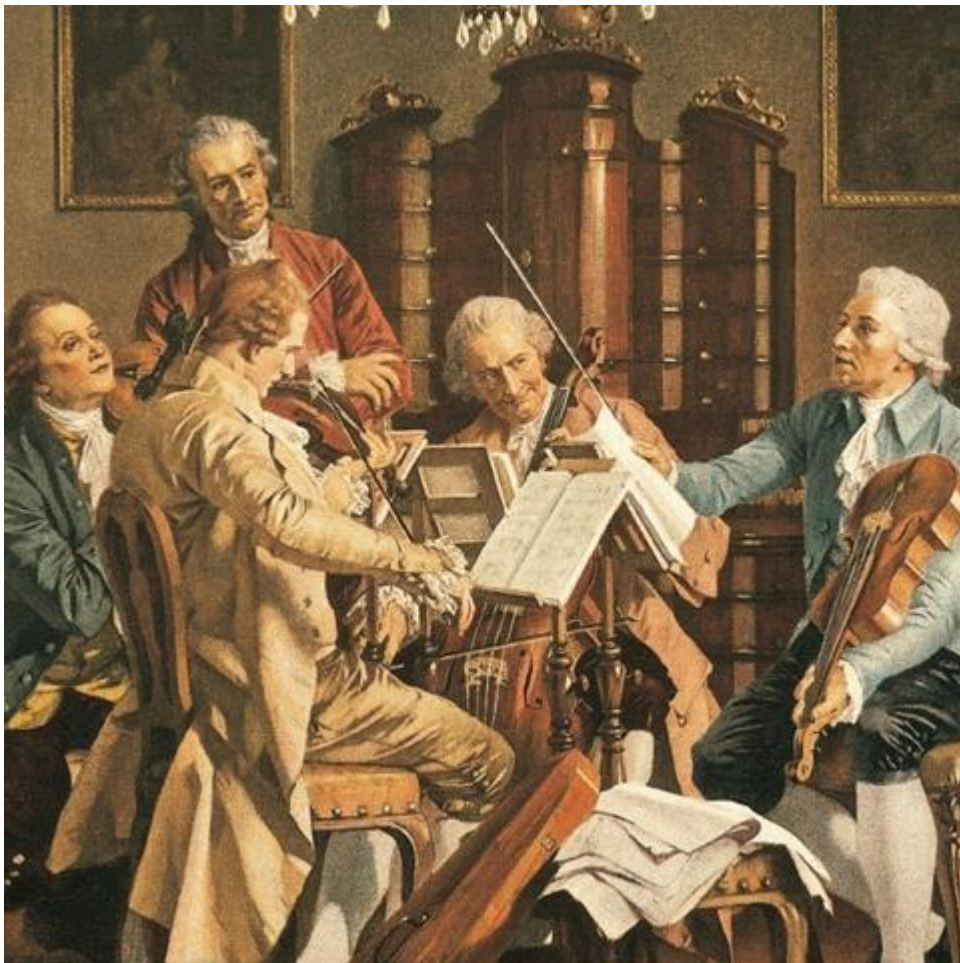
Oblik i naziv gudačkog kvarteta prvi se puta upotrijebio nakon sredine osamnaestog stoljeća⁴. U 18. stoljeću, gudački kvarteti te općenito komorna glazba služili su kao glazba za privatne zabave. Ansambli su nastupali u privatnim rezidencijama aristokrata ili za one koji su si to mogli priuštiti, a ako je bilo publike, nije bila brojna. Glazbenici su obično bili amateri, plemići ili u nekim slučajevima, bogati zaštitnici. Glazba koju su kvarteti svirali obično se koristila kao pozadina za društvene događaje, bila je lagana, laka i ugodna za slušanje (Slika 3-1). Djela

---

⁴ *New World Encyclopedia: String quartet*

sastavljena za kvartet bila su usmjerena na prvu violinu, koja je najčešće i dominirala.⁵

Do druge polovice 18. stoljeća, kvartet je bio glavni kućni ansambl. Nastupi su bili spontani i neformalni, a kvarteti su rijetko nastupali u javnosti. Većina izvedbi odvijala se na kraljevskim dvorima ili plemićkim domovima. Krajem 18. stoljeća glazbenici su se počeli manje fokusirati na neformalne kućne nastupe i više su se okrenuli javnim nastupima.

Slika 3-1: Gudački kvartet u 18.stoljeću kao pozadinska glazba kraljevskih događanja

3.2. Gudački kvartet u 19. stoljeću

Uspon profesionalnog ansambla gudačkog kvarteta dogodio se 1870-ih godina te je gudački kvartet postao domenom profesionalnih glazbenika. Došlo je do porasta objavljenog notnog materijala i skladbi. Često su skladatelji svirali u samim ansamblima, što ih je poticalo da pišu zahtjevniju glazbu. Rezultat toga je repertoar

---

⁵ <https://stringquartethistory.wordpress.com/history/>

za gudački kvartet koji je bio izvan dosega amaterskih glazbenika. Gudački kvartet postao je test vještine klasičnog skladatelja budući da je glazbeni materijal trebalo ravnopravno raspodijeliti na sve instrumente koji naizmjenice sviraju solističke i prateće dijelove. U prvoj polovici 19. stoljeća sve se više javno nastupalo te su glazbenici bili dobro poznati u društvu. Osim toga, niske cijene ulaznica proširile su publiku iz samo bogate aristokracije na mnoge obitelji srednje klase.

Skladatelji 19. stoljeća koji su pisali važne gudačke kvartete su: Franz Schubert, Johannes Brahms i Antonin Dvorak.

3.3. Gudački kvartet u 20. stoljeću

20. stoljeće donijelo je velike promjene i gudački kvartet postao je važno sredstvo umjetničke inovacije i izražavanja.⁶

Zanimanje za gudačke kvartete postajalo je sve veće, najviše zbog emitiranja klasičnih djela za kvartet na radiju, a kasnije i na snimkama. Nakon Drugog svjetskog rata došlo je do velikog porasta broja profesionalnih gudačkih kvarteta, kao i do porasta kvalitete samog sviranja. Porast standarda i broja gudačkih kvarteta posljedica je povećanja broja glazbenika. Tijekom 1960-ih, recitali gudačkih kvarteta postali su stalna koncertna vrsta, a do 1970-ih formirala se specifična publika te repertoar s najpopularnijim djelima za gudačke kvartete. Međutim, sredinom i do kraja 20. stoljeća, došlo je do promjene repertoara i povećane želje za novim i nepoznatim djelima. Ansambli komorne glazbe postali su idealni za eksperimentiranje, a kvarteti su se počeli specijalizirati. Gudački kvarteti došli su pod veliki utjecaj popularne glazbe i world music, što je dovelo do uspona onih koji su se usredotočili na netradicionalne skladbe.

Tijekom 20. stoljeća, gudački kvartet održava svoj oblik. Neki od najizraženijih skladatelja tog razdoblja su prije svega Dimitrij Šostakovič sa 15 gudačkih kvarteta te Bela Bartok sa njih šest. Gudački kvarteti Bele Bartoka, smatraju se njegovim najvažnijim radovima. U 20. stoljeću djelovali su: Leoš Janaček, Maurice Ravel, Claude Debussy, Samuel Barber, Elliot Carter, Sergej Prokofjev, i drugi.

---

⁶ *Exploring the String Quartet - The First 250 Years*

4. OPĆE ZNAČAJKE GUDAČKOG KVARTETA

Gudački kvartet s razlogom se može smatrati fenomenom. Budući da je gudački kvartet forma koja postoji već stoljećima, razvio se specifičan stil skladanja i izvođenja. Glazbeni stil može se definirati kao element koji upravlja kompozicijom te koji obuhvaća sve elemente u glazbi. To podrazumijeva potpuno prožimanje svih tehničkih elemenata skladateljevih glazbenih misli. Budući da gudački kvartet, iako bogat tonskim bojama, ne pruža takvu raznolikost kao orkestar, kompozicija u gudačkom kvartetu je sve više ovisna o sasvim osobnim glazbenim idejama.

Izvođački stil odnosi se na tehničke sposobnosti izvođača koje izvedbi daju poseban pečat. Dobra izvedba ističe kvalitete skladbe. Gudački kvartet je istovremeno izvođački sastav i glazbena forma.⁷

4.1. Instrumenti u gudačkom kvartetu

4.1.1. Prva violina

Prva violina u gudačkom kvartetu je glavna, odnosno vodeća violina. U ranim kompozicijama za gudačke kvartete prva violina je imala solističku ulogu, dok su ostali instrumenti svirali pratnju, tvoreći tako harmoniju. Gudački kvartet je sastav u kojem četiri ravnopravna instrumenta stvaraju jednu zajedničku glazbenu izvedbu. Postoje izvođači i svirači koji su rođeni s „osobnošću prve violine“, dok drugi uče biti dobri vođe. Prva violina gudačkog kvarteta, treba biti ne samo tehnički vrlo precizna, već mora dobro poznavati vlastitu dionicu i dionice svih ostalih članova kvarteta. Voditelj gudačkog kvarteta, treba osjećaj i znanje, prije svega da bi se učinkovito i stručno sjedinile četiri različite ličnosti koje su angažirane u ostvarenju onih ciljeva zbog kojih je gudački kvartet specifičan.⁸

4.1.2. Druga violina

Svaki instrument je jednako važan i nosi određenu ulogu. Druga violina se treba prilagoditi ostalim instrumentima kada je to potrebno te biti istaknuta prilikom solo izvođenja. Ona unosi živost i osjećajnost u izvedbu brzim i odlučnim promjenama između pratnje i iznošenja tematskog materijala. Kada svira pratnju, druga violina

---

⁷ M.D. Herter Norton; *The art of string quartet*, 1952.

⁸ M.D. Herter Norton; *The art of string quartet*, 1952.

mora se povući i pomno slušati instrument koji iznosi temu, odnosno solistički nastupiti kada je ona u glavnoj ulozi.

4.1.3. Viola

Viola je cijenjena zbog svoje jedinstvene boje. U skladbama za gudačke kvartete velikih skladatelja (Brahms, Mozart, Beethoven, Schubert), ona ima vrlo važnu ulogu. U današnje vrijeme viola nije samo instrument u komornoj glazbi, već je razvijena i kao solistički instrument. Ona je veza između gornjeg i donjeg registra kvarteta. Njezin fleksibilan ton, stapa se s violinama i violončelom, ali još uvijek se od njih i razlikuje te dodaje važnost harmonijama te novi oblik solo zvuku; bogat, sumoran, osjećajan, ponekad prigušen. Osjećaj za navedene značajke i kvalitete te mogućnost prilagođavanja, ključni su za dobrog violistu.

4.1.4. Violončelo

Violončelo pruža podlogu i temelj je sastava gudačkog kvarteta. Ono najčešće svira temeljne tonove harmonija i pratnju, međutim često iznosi i tematski materijal. U gudačkom kvartetu violončelo zauzima ulogu koju je u komornim sastavima ranijih razdoblja izvodilo čembalo, orgulje ili harfa. Violončelo se nije smatralo solističkim instrumentom sve do 17. stoljeća.

Vrlo je važno da violončelist bude prilagodljiv bez obzira da li izvodi bas dionicu, pratnju ili solo dionicu. Također, vrlo je važno da ton violončela bude kvalitetan i jačinom prilagođen ostalim instrumentima u kvartetu.

4.2. Razmještaj instrumenata u gudačkom kvartetu

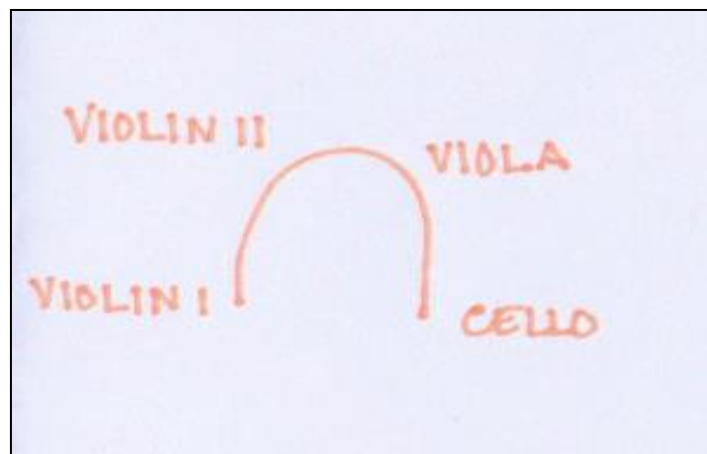
Postoji više načina sjedenja u gudačkom kvartetu. Mnogi izvođači i poznati kvarteti imali su različite rasporede sjedenja, dok se nije ustalila tradicionalna forma sjedenja za gudački kvartet - s lijeva na desno: 1. violina, 2. violina, viola i violončelo. Na raspored sjedenja u kvartetu utjecali su Louis Spohr, Joseph Joachim, Kneisel kvartet, Flonzaley kvartet i drugi.

Kroz 19. stoljeće glazbenici su u kvartetu sjedili redom: prva violina, violončelo, viola i druga violina.

Slika 4-1: Organizacija sjedenja kroz 19.stoljeće

Nakon 19. stoljeća raspored se promijenio te su druga violina i violončelo zamijenili pozicije. U današnje vrijeme ovo je najčešći raspored instrumenata u kvartetu. Također, takav raspored je najčešći i u orkestrima.

Slika 4-2: Organizacija sjedenja nakon 19.stoljeća

Međutim, sve se više koristi alternativni raspored u kojem violončelo i viola mijenjaju mjesto.

Slika 4-3: Alternativni raspored sjedenja

Za sve gore navedeno postoji razlog i poveznica. Neki violinisti kažu kako je njihova veza sa basom bolja ako violončelo sjedi pokraj prve violine, dok drugi kažu kako je ravnoteža najbolja kada je violončelo nasuprot prvoj violini.

Važne točke koje se trebaju uzeti u obzir su:

1. Prva violina i violončelo trebaju međusobno komunicirati s obzirom na dionicu violončela koji zadaje tempo;
2. Druga violina i viola, koje pružaju harmonijsko jedinstvo boja i pratnje srednjeg glasa trebaju usko surađivati.

4.3. Dinamika

Stil muziciranja u kvartetu zahtjeva maksimalno korištenje dinamike. To treba činiti ne samo u ekstremnim kontrastima već u skladu s glazbom, njezinim karakterom i stilom. Na primjer, *forte kod* Brahmsa treba zvučati različito od *forte*a kod Mozarta.

Usporedba solo i orkestralnog muziciranja pokazuje kako dinamika može biti potpuno drugačija. Muziciranje u orkestru nosi vrlo složene dinamike koje se odnose na sve izvođače, dok u kvartetu izvođač ima veću slobodu sviranja individualne dinamike. Gudački kvartet dopušta više suptilnosti i raznolikosti u dinamici od drugih oblika.

4.4. Boja i tekstura zvuka

Boja i tekstura zvuka daju gudačkom kvartetu posebnu draž. Ton dobiven stapanjem boja četiriju instrumenata gudačkog kvarteta je sasvim poseban i jedinstven. Jednom kada izvođač u kvartetu shvati mogućnosti, doći će do spoznaje rada koji je fascinantn, izazovan ali i zahtjevan.

Izvođač mora njegovati svoj osjećaj za teksturu te uho za boju melodije. Kada se osjećaj za navedeno shvati i prihvati, izvođač će neprestano slušati sve vrijednosti boje i svoj ton u boji i kvaliteti ugraditi u zajednički ton kvarteta.

Rani zapisi gudačkih kvarteta bili su bez oznaka, tekstura je bila jednostavna, glazbena misao ograničena. Međutim, tehnika kompozitora i izvođača je jačala, a misli postale kompleksnije što je rezultiralo bojom i teksturom bogatijim skladbama.

Boju i teksturu tona svakog člana i kvarteta u cjelini treba uskladiti sa glazbom koja se izvodi.

4.5. Boja gudačkih instrumenata

Četiri žice gudačkih instrumenata u gudačkom kvartetu imaju karakteristične i jasne boje koje su najizraženije u posebnoj homogenoj teksturi gudačkog kvarteta. U kvartetu, svaki glas kreće se zasebno, ali dodavanjem ostalih instrumenata stvara se savršen sklad i zvuk jedinstven za gudački kvartet.

“ Dobar kvartet je poput grupe prijatelja koji diskutiraju.” (*Stan Getz*)

5. NAJZNAČAJNIJI SKLADATELJI GUDAČKIH KVARTETA

Gudački kvartet kao sastav procvjetao je u doba klasike, a Haydn, Mozart, Beethoven i Schubert, napisali su neka od svojih najznačajnijih skladbi upravo za gudački kvartet. U 19. stoljeću došlo je do laganog slabljenja kvarteta, skladatelji su često pisali samo jedan kvartet, jedino je Antonín Dvořák u tom razdoblju napisao njih 14. S početkom dvadesetog stoljeća, glazbeni kvartet opet je postao popularan među skladateljima te je odigrao ključnu ulogu u razvoju Arnolda Schoenberga, Béla Bartóka, a posebno Dmitrija Šostakoviča. Nakon Drugog svjetskog rata, neki su skladatelji, poput Pierrea Bouleza i Oliviera Messiaena, doveli u pitanje važnost gudačkog kvarteta i izbjegavali ih pisati. Međutim, od 1960-ih pa nadalje, mnogi skladatelji pokazali su ponovno zanimanje za ovu vrstu.

Institucija komornog muziciranja nije samo stavljala privatnost iznad društvenih razlika i konvencija nego je ukidala i granicu između profesionalaca i vrsnih amatera. Vrijedno je zabilježiti da su i glazbena teorija i esejistika Haydnova doba pratile uspon gudačkoga kvarteta i srodne komorne glazbe. Muziciranje gudačkog kvarteta postalo je uzor kreativnog izražavanja i primjer modernog estetskog individualizma⁹.

5.1. Franz Joseph Haydn

Franz Joseph Haydn (31. ožujka 1732. - 31. svibnja 1809.) bio je austrijski skladatelj te jedan od najvažnijih i najistaknutijih skladatelja klasičnog razdoblja. Zbog svog velikog doprinosa često ga se naziva „Otac simfonije“ i „Otac gudačkog kvarteta“. Također, sudjelovao je u razvoju klavirskog trija i u razvoju sonatne forme¹⁰.

Forma gudačkog kvarteta jako je odgovarala Josephu Haydnu. Mali gudački sastav, dvije violine, viola i čelo, nije proizvod neke apstraktne zvukovne zamisli, nego manje-više slučajan rezultat potrebe za već spomenutim privatnim komornim sviranjem¹¹. Haydn kao mladi skladatelj radio je za baruna Carla von Josepha Edlera von Fűrnerberga negdje između 1755.-1757. godine na njegovom seoskom imanju u

---

⁹ Zmegac, *Povijest glazbe . Josepg Hydan*

¹⁰ Jane Austen: *Franz Joseph Haydn: Father of the String Quartet*

¹¹ Zmegac, *Povijest glazbe . Josepg Hydan*

Weinzierlu, pedesetak kilometara od Beča. Barun je želio slušati glazbu, a na raspolaganju su za sviranje bili dvojica violinista, violistica i čelistica¹².

Haydn je u to vrijeme napisao devet kvarteta. Ta su djela objavljena kao njegov op¹³. 1 i op. 2; jedan je kvartet ostao neobjavljen, a neki od ranih "kvarteta" zapravo su simfonije. Imaju pet stavaka: brzi stavak, menuet s triom I, spori stavak, menuet s triom II i brzi finale. Nakon prvog i drugog opusa, Haydn je prestao pisati kvartete duži niz godina. Između 1769. i 1772. godine ponovno počinje pisati gudačke kvartete, točnije njih 18 i to opuse 9, 17 i 20. Navedeni gudački kvarteti napisani su u tradicionalnom obliku koji je postao uobičajen i za Haydna i za druge skladatelje, a to je oblik sa četiri stavka, koji se sastoji od brzog stavka, sporog stavka, menueta s triom i brzog finala.

Kvarteti napisani u klasičnom razdoblju obično imaju četiri stavka s strukturom velikih razmjera sličnom simfoniji te pri čemu se unutarnji ustroj svakog stavka temelji na jednom od standardnih "klasičnih oblika" (Slika 5-1):

1. stavak: sonatni oblik
2. stavak: polagani
3. stavak: Menuet i Trio
4. stavak: Rondo ili sonatni rondo

<i>Movement</i>	<i>Tempo (usual character)</i>	<i>Form</i>	<i>Harmonic Center</i>
1 st	Fast (strong)	Sonata Form	"Home" key (I)
2 nd	Slow (lyrical)	Ternary	Another key (usually IV)
3 rd	Moderate (3/4 dance)	Minuet & Trio	"Home" key (I) (Trio can be in another key)
4 th	Very Fast (light/cheerful)	Rondo Form	"Home" key (I)

Slika 5-1: Tradicionalni oblik gudačkog kvarteta

¹² Lumen learning: History of the String Quartet

¹³ Opus; op.; djela nekog umjetnika uzeta u cjelini, sve što je jedan umjetnik stvorio

5.2. Wolfgang Amadeus Mozart

Wolfgang Amadeus Mozart (27. siječnja 1756. - 5. prosinca 1791.) bio je jedan od najpoznatijih austrijski skladatelja u povijesti glazbe. Mozart je po mišljenju mnogih bio čudo od djeteta, dječak koji je prije poznao note nego slova. Mozartovo skladateljsko djelovanje obuhvaća crkvenu glazbu, raznovrsnu scensku glazbu, manje vokalne forme (pjesme, kanoni) i mnogobrojne orkestralne skladbe, plesnu glazbu za različite sastave, koncerte i koncertne stavke, od kojih su neki zagubljeni, komornu glazbu (pretežito gudačke kvartete i sonate za violinu i instrument s tipkama) te glasovirski djela (sonate, varijacije) i drugo.

U klasičnom bečkom razdoblju 1780-ih Mozartova djela karakteriziraju inovacije u orkestraciji i razrađenosti dionica, a iz tog razdoblja se posebno ističe 6 kvarteta posvećenih Josephu Haydnu. (K. 387, K. 421, K. 428, K. 458, K. 464 i K. 465).

Wolfgang Amadeus Mozart skladao je 29 gudačkih kvarteta.

5.3. Ludwig van Beethoven

Ludwig van Beethoven (17. prosinca 1770. - 26. ožujka 1827.) bio je njemački skladatelj i pijanist te jedan od najvažnijih skladatelja u povijesti glazbe iz razdoblja bečke klasike 18. i romantizma 19. stoljeća. Nakon dolaska u Beč, 1792. godine, koncentrirao se na pisanje za manje sastave kao što su klavirski trio i gudački trio. 1798. godine počeo je pisati gudačke kvartete koje je dovršio 1800. godine, a objavio godinu kasnije pod nazivom op.18¹⁴.

Beethovenovi gudački kvarteti posve su jedinstveni te zrcale dubinu i složenost njegove osobnosti. Šesnaest njegovih gudačkih kvarteta možemo podijeliti u tri stvaralačka razdoblja: rano razdoblje (kvarteti op. 18), kada je imao 27-30 godina, srednje stvaralačko razdoblje (kvarteti op. 59, 74 i 95), kada je imao 35-40 godina i kasno stvaralačko razdoblje (op. 127, 130, 131, 132, 133 i 135) posljednje tri godine njegova života. Njegovi rani kvarteti, br. 1-6, podsjećaju na kvartete njegovih prethodnika Haydna i Mozarta¹⁵. Prva tri (br. 7-9) od njegovih srednjih kvarteta (br. 7-11) nazvani su još i kvarteti Razumovsky. Posljednje godine života snažno se odražavaju na njegove kasne kvartete, br. 12-16. Kvarteti su posve jedinstveni po

¹⁴ P. Griffiths, *The String quartet*, 1983.

¹⁵ <https://ums.org/2016/05/17/beethoven-string-quartets-and-contemporary-musicians-how-do-they-combine/>

broju stavaka (od 4 - 7), po dužini (od 20 - 50 minuta trajanja), te po dubini glazbene misli.

5.4. Franz Peter Schubert

Franz Peter Schubert (31. siječnja 1797. - 19. studenog 1828.) bio je jedan od prvih i glavnih predstavnika romantizma u glazbenom stvaralaštvu. U kratkom stvaralačkom razdoblju od 18 godina stvorio je bogat opus koji se odlikuje romantičnim sadržajem i izrazom. Gudačke kvartete je počeo komponirati s 13 godina. Svirao je i violu u obiteljskom gudačkom kvartetu, sa braćom Ferdinandom i Ignazom, dok je otac svirao violončelo. Mnoge od svojih prvih djela za gudački kvartet napisao je za ovaj glazbeni sastav. Najzanimljivija aspekt njegovog stvaralaštva je kontinuirani proces eksperimentiranja i otkrivanja nečeg novog za svaki idući kvartet. Prvi kvartet napisao je 1810., nakon čega je slijedilo još 14 kvarteta, a zadnji je napisao 1826. dvije godine prije smrti.

6. NAJPOZNATIJA DJELA ZA GUDAČKI KVARTET

U tablici, navedena su neka od najpoznatijih djela za gudački kvartet.

Tablica 1 1: Najpoznatija djela za gudački kvartet i skladatelji

Joseph Haydn
• 68 gudačkih kvarteta - op. 33 zbirka od šest kvarteta   • Šest Erdody kvarteta, op. 76
Wolfgang Amadeus Mozart
• 23 gudačkih kvarteta: šest je posvećeno Haydnu (K. 387, 421, 428, 458, 464, 465, op. 10)   • Gudački kvartet br. 19 u C -duru ("disonantni"), K. 465
Ludwig van Beethoven
• Gudački kvarteti br. 1-6, op. 18   • <i>Razumovsky kvarteti</i>   • Gudački kvarteti br. 10-11, op. 74 "Harfa" i op. 95 "Serioso"   • <i>Große Fuge</i>
Franz Schubert
• Gudački kvartet br. 14 u D-molu "Smrt i djevojka"   • Gudački kvartet br. 13 u A-molu "Rosamunde"   • Gudački kvartet br. 15 u G-duru
Felix Mendelssohn
• Šest gudačkih kvarteta
Bedřich Smetana
• Gudački kvartet br. 1 u E-molu "<i>Iz mog života</i>"
Johanes Brahms
• Tri kvarteta
Antonín Dvořák
• "Američki" Gudački kvartet br. 12 u F-duru
Petar Čajkovski
• Gudački kvartet br. 1 u D-duru, op. 11, "Andante cantabile"
Alexandar Borodin
• Gudački kvartet br. 2 u D-duru, treći stavak "Nokturno"
Claude Debussy

• Gudački kvartet u G-molu, op. 10
Arnold Schönberg
• Četiri gudačka kvarteta
Maurice Ravel
• Gudački kvartet u F-duru
Leoš Janáček
• Gudački kvartet br. 1 "Kreutzer"
Frank Bridge
• Gudački kvartet br. 3
Béla Bartók
• Šest gudačkih kvarteta   • Lirska Svita (Lyric Suite)
Bohuslav Martinu
• Sedam gudačkih kvarteta   • Koncert za gudački kvartet i orkestar
Sergej Prokofjev
• Dva gudačka kvarteta
Dmitrij Šostakovič
• Gudački kvartet br. 8 u C-molu, op. 110
Elliott Carter
• Pet gudačkih kvarteta
Samuel Barber
• Gudački kvartet op. 11 - <i>Adagio za gudače</i>

7. ZAKLJUČAK

Gudački kvartet razvijao se od 18. stoljeće do danas te predstavlja oblik koji se smatra testom klasične skladateljeve umjetnosti.

Joseph Haydn i Luigi Boccherini istovremeno su, sredinom 18. stoljeća, počeli pisati gudačke kvartete. Ubrzo je gudački kvartet postao najpopularniji sastav u komornoj glazbi. Gudački kvartet nije glasan poput orkestra, niti ima toliko raznovrsnih instrumenata u svom sastavu. Skladati za gudački kvartet znači glazbenu ideju zaogrnuti tonskim bojama gudača. Gudački kvartet čine četiri gudačka instrumenta koji djeluju kao grupa. Svaki član ima jednako važnu ulogu u iznošenju tematskog materijala. Instrumenti gudačkog kvarteta čine četveroglasje koje odgovara rasponima vokalnog četveroglasja.

U 18. stoljeća, odnosno razdoblju klasike, gudački kvarteti te općenito komorna glazba služili su kao glazba za privatne zabave. Nakon Haydnovih i Mozartovih kvarteta, značajne izmjene u tipičnoj strukturi postigao je Ludwig van Beethoven u svojim kasnijim kvartetima.

Kroz razdoblje 19. stoljeća došlo je do uspona profesionalnih gudačkih kvarteta te je kvartet postao domenom profesionalnog glazbenika. Također, došlo je do porasta objavljenih nota i skladbi.

Razdoblje impresionizma i ekspresionizma 20. stoljeća donijelo je velike promjene i gudački kvartet je postao središte pozornosti kao važno sredstvo umjetničke inovacije i izražavanja. Glazba se udaljila od glazbe iz razdoblja klasike te je donijela nove kvalitete u izražavanju, bojama ali i tehnikama sviranja.

Sve do današnjeg dana, gudački kvartet smatra se jednim od najvažnijih oblika u komornoj glazbi te jednim od najvažnijih načina muziciranja u povijesti klasične glazbe.

„Najsavršeniji izraz ljudskog ponašanja je gudački kvartet.“

(Jeffrey Tate)

8. LITERATURA

1. Earsense, Exploring the String Quartet - The First 250 Years; 2016,
(<https://www.earsense.org/article/Exploring-the-String-Quartet-The-First-250-Years/>, pristupljeno, 17.08.2019.),
2. Jane Austen Center; Franz Joseph Haydn: Father of the String Quartet, 2011,
(<https://www.janeausten.co.uk/franz-joseph-haydn-father-of-the-string-quartet/>, pristupljeno 17.08.2019.),
3. Lumen, Music Appreciation; History of the String Quartet,
(https://courses.lumenlearning.com/musicapp_historical/chapter/string-quartet/, pristupljeno 25.08.2019.),
4. M.D. Herter Norton; The art of string quartet, New York; 1952.,
5. New World Encyclopedia, String quartet, 2015.
(https://www.newworldencyclopedia.org/entry/String_quartet, pristupljeno 17.08.2019.),
6. Paul, Griffiths, The String quartet, Engleska; 1983.,
7. UMS, University of Michigan
(<https://ums.org/2016/05/17/beethoven-string-quartets-and-contemporary-musicians-how-do-they-combine/>, pristupljeno 25.08.2019.),
8. Vesna, Kazensky; Gudački kvarteti; Diplomski rad, Muzička akademija, 1997.,
9. Viktor, Žmegač, Majstori europske glazbe : od baroka do sredine 20. stoljeća, Zagreb, 2009.,
10. Wordpress, History of the string quartet
(<https://stringquartethistory.wordpress.com/evolution-of-seating-arrangement/>, pristupljeno 19.08.2019.).